

مدخلی بر جامعه‌شناسی انتخابات

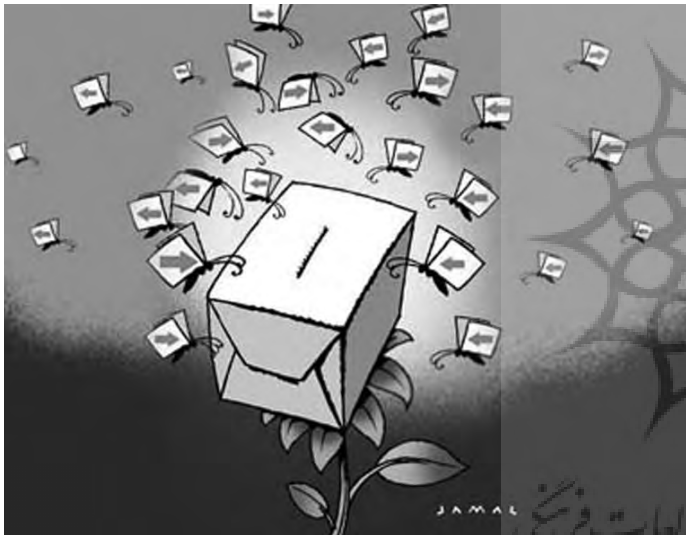
پدرام سهرابلو

باشد. شرایط سیاسی یک سیستم سیاسی از حیث نوع و عمق و گستره ویژگی‌های دموکراتیک آن تاثیر متقابلی بر رشد و تکوین و میزان آگاهی‌ها و مسئولیت‌پذیری سیاسی شهروندان دارد. در شرایط مهجوریت سازوکارهای دموکراتیک یا در وضعیتی که تصویری درست یا نادرست در خصوص ناتوانی شهروندان از اعمال تغییرات دلخواه در عرصه مدیریتی و تصمیمگیری وجود دارد فضایی شکل می‌گیرد که در آن نوعی عزلت‌گزینی سیاسی و اجتماعی و فردگرایی منفی پرورش می‌یابد. لذا در این گونه جوامع علیرغم وجود شکاف‌های متعدد اجتماعی، نیروهای اجتماعی موثر و فراگیری که مطالبات اجتماعی حول هر یک از شکاف‌های اجتماعی موجود را نمایندگی کنند به وجود نمی‌آیند. در وضعیتی این چنین، احزاب سیاسی که اساساً می‌بایست متکفل تربیت و معرفی سیاستمداران و مدیران به جامعه و نمایندگی و هدایت مطالبات اجتماعی و سیاسی شهروندان باشند از قدرت مانور

زبانی و فرهنگی و شکاف میان دین و دولت می‌شوند. صورت‌بندی اجتماعی جوامع عاملی تعیین کننده در تعیین تعداد و نوع شکاف‌های اجتماعی به شمار می‌رود چنانکه ترکیب شکاف‌های اجتماعی معمولاً در ارتباط با میزان تحقق اهداف توسعه‌ای قابل تشریح است. در همین راستا معمولاً شکاف‌های قومی، نژادی، فرهنگی و زبانی را مربوط به جوامع سنتی می‌دانند و شکاف‌های طبقاتی (و درون طبقاتی)، جنسیتی و نسلی را از انواع شکاف‌های موجود در جوامع مدرن قلمداد می‌کنند. به همین نسبت جوامع در حال گذار که در میانه سنت و تجدد در نوساند معمولاً واجد ترکیبی پیچیده از شکاف‌های مربوط به جوامع سنتی و مدرن هستند که این پیچیدگی، زندگی سیاسی را تحت تاثیر قرار داده و بر ابهام آن می‌افزاید. اساساً صورت‌بندی و ترکیب شکاف‌های اجتماعی در تعیین ویژگی‌های سیاسی یک جامعه موثر است. از نظر شیوه ترکیب صورت‌بندی‌های اجتماعی واجد دو قسمند. در حالت اول شکاف‌های اجتماعی که یکدیگر را تقویت میکنند

انتخابات به عنوان یک پدیده سیاسی واجد ابعاد و وجوه متعدد و متنوعی است و هم از این روست که می‌توان از چشم‌اندازهای مختلف به تحلیل و ارزیابی آن پرداخت و زوایای آن را مورد کاوش و بررسی قرار داد. بدون تردید یکی از این وجوه که حایز اهمیت است، مطالعه انتخابات از منظر جامعه‌شناختی است. در واقع تحلیل و تبیین جامعه‌شناسی انتخابات به معنای ارزیابی چگونگی نقش‌آفرینی گروه‌ها و لایه‌های متعدد اجتماعی و رویکرد ایشان به انتخابات (اعم از ملی و محلی) ناظران و تصمیم‌گیران و فعالان سیاسی را به درک صحیح فضای سیاسی و جهتگیری‌های انتخاباتی شهروندان رهنمون می‌شود و نهایتاً توفیق بازیگران سیاسی در جلب افکار عمومی را به دنبال خواهد آورد. جامعه‌شناسی انتخابات به عنوان بخشی از حوزه مطالعاتی جامعه‌شناسی سیاسی در مجموع به تحلیل رفتار انتخاباتی شهروندان در قالب گروه‌ها و نیروهای اجتماعی-سیاسی و عوامل مقوم و موثر بر آن می‌پردازد. بدین سبب مطالعه آن همچون مطالعه جامعه‌شناسی سیاسی، مستلزم "شناخت شکافها و تعارضات و پیچیدگی‌های جامعه به عنوان نقطه عزیمت"، "شناخت گروه بندیها و نیروهایی که بر اساس خطوط آن شکافها در هر جامعه متشکل می‌شوند" و "شیوه تاثیر گذاری نیروهای اجتماعی بر زندگی سیاسی" است. چنانکه اشاره شد نقطه عزیمت در مطالعات جامعه‌شناسی سیاسی به طور عام و جامعه‌شناسی انتخابات به طور اخص شناخت شکافها و خطوط گسست اجتماعی است. شکاف‌های اجتماعی بر حسب عوامل چندی در متن زمان و مکان از تنوع و تعدد برخوردارند. بر اساس چنین تنوعی شکاف‌های اجتماعی را به شکاف‌های ساختاری و تاریخی و فعال و غیرفعال تقسیم می‌کنند. مبنای تقسیم‌بندی شکافها به شکاف‌های فعال و غیر فعال، تاثیرگذاری آنها بر زندگی سیاسی و اساس تفکیک آنها به شکاف‌های ساختاری و تاریخی ضرورت تکوین آنها است. در مجموع شکاف‌های اجتماعی شامل مواردی چون تمایزات ناشی از تقسیم کار اجتماعی(شکاف طبقاتی و درون طبقاتی)، شکاف‌های جنسیتی و بین نسلی، شکاف‌های قومی و نژادی، شکاف‌های مذهبی و عقیدتی، شکاف‌های

بسیار پایینی برخوردارند. در غیاب احزاب و تشکل‌های شناسنامه‌دار سیاسی، عرصه برای نقش‌آفرینی گروه‌های ذی نفوذ و فشار و سازمانهای دولتی و نظامی در زندگی سیاسی باز می‌شود. نتیجه آنکه وجود شکاف‌های متعدد و فعال در جامعه ممکن است به دلیل تضییقات اعمال شده در زندگی سیاسی روزانه بروز و ظهور چندانی نیابد گرچه به مرور زمان و با افزایش آگاهی‌ها و امکانات ارتباطی می‌تواند موجد تبعات و عواقب غیرمنتظره‌ای در پهنه سیاسی و اجتماعی باشد. با این حال وجود برخی سازوکارهای دموکراتیک در جوامع اخیر می‌تواند زمینه‌هایی برای به سطح آمدن مطالبات اجتماعی و فعال شدن شکاف‌های اجتماعی موجود مهیا کند که در صورت استفاده صحیح از ظرفیت‌های آن فرصت‌های ذی‌قیمتی در تحکیم همبستگی و وحدت ملی و تامین منافع کلان آن

می کنند بدون آنکه کاملاً با فرد یا گروه و برنامه گزینش شده موافق باشند. با وجود این واقعیت، تدوین یک راهبرد و برنامه انتخاباتی باید هم متضمن ارائه سیاست‌ها و برنامه‌هایی برای نیل به وضعیت بهتر و هم شامل نقد روشها و وضعیت موجود و مقایسه میان آن دو باشد. در عین حال برنامه‌های انتخاباتی باید دو قشر نخبگان و عامه را مشترکاً مخاطب قرار دهد به این معنا که از یک سو واژگان انتخابی در توصیف و تبیین برنامه‌ها از میانگین فهم عامه جامعه بالاتر نباشد و از سویی دیگر ملاحظات و ظرایف کارشناسی برای اظهار نظر و ارزیابی کارشناسان و صاحب نظران لحاظ شود. به سخن دیگر برنامه‌های انتخاباتی باید همزمان نظر به اهداف کوتاه مدت و ملموس و اهداف بلندمدت و بنیادی داشته باشند. جلب حمایت گروه‌های مرجع نیز تاثیر قابل توجهی در تعمیم نگرش‌ها و برنامه‌ها دارد و تا حدودی کمبود رسانه و ابزار ارتباط جمعی را جبران میکند و متعاقباً به جلب آرای عمومی خواهد انجامید. در جوامعی که احزاب قدرت و نفوذ چندانی در شکل دهی و هدایت افکار عمومی ندارند و یا فاقد ابزارهای لازم جهت این کار هستند نقش شخصیت‌ها و گروه‌های مرجع در اقتناع رای‌دهندگان به گزینش کاندیداهای انتخاباتی افزایش چشمگیری می‌یابد.▲

تشدید کرده، رفتارهای خشونت‌آمیز و غیرمسالمت‌آمیز را افزایش می‌دهد. توان ارائه برنامه‌ای نسبتاً جامع که منافع حداقلی بخش قابل توجهی از شهروندان را در برگیرد و در شرایط فترت نهادهای جامعه مدنی و عدم رشد یافتگی سیاسی بتواند اعتماد عمومی را جلب نماید و منجر به افزایش تعیین‌کننده نرخ مشارکت در انتخابات شود در گرو شناخت هر چه بیشتر شکافهای اجتماعی و مطالبات پیرامون آنها و تلطیف علایق به ظاهر متضاد اقشار و گروه‌های مختلف است به گونه‌ای که برنامه ارائه شده ترجمان و برآیند خواست عمومی قلمداد شود. در انتخابات علی‌القاعده جهت‌گیری و انتخاب شهروندان حالتی ایجابی دارد مگر آنکه شرایط حاکم بر جامعه امکان چنین انتخابی را سلب نموده و انتخابات را عملاً به عرصه‌ای برای حذف و نفی یک برنامه و سیاست و یا یک فرد و گروه خاص بدل نماید. نمود این وضعیت در انتخاباتی که به دور دوم کشیده می‌شود عینی‌تر و ملموس‌تر است چرا که در مرحله اول انتخاب‌کنندگان علی‌القاعده می‌توانند از میان آرا و عقاید و برنامه‌ها و شعارهای ارائه شده دست به انتخاب بزنند اما در مرحله دوم معمولاً دست به حذف یک برنامه و شیوه مدیریتی به نفع برنامه جایگزین

جوامع ایجاد می‌نماید. علی‌الاصول انتخابی که از حیث فراگیری حوزه رای‌دهندگان در سطح محلی و منطقه‌ای برگزار می‌شوند پتانسیل کمتری برای چنین فضاسازی‌هایی دارا هستند اما انتخابات‌هایی ملی-همچون انتخابات ریاست جمهوری- می‌توانند به خلق چنین فضاهایی یاری کنند. در واقع ظهور یک چهره و شخصیت مقبول در سطح ملی که توانایی تجمیع علایق و منافع و خواسته‌های اقشار متعدد را دارا باشد و مخرج مشترک خواسته‌های اکثریت اعضای جامعه به حساب آید می‌تواند هم به تهییج و ترغیب رای‌دهندگان به حضور در انتخابات یاری رساند و هم ضریب اعتماد عمومی به سیستم سیاسی را ارتقا دهد و نهایتاً برآیندی از منافع و علایق عمومی را به صورت برنامه‌ای متناسب و هماهنگ به عرصه مدیریتی جامعه وارد نماید که از قبل آن بخش قابل توجهی از صاحبان حق رای منتفع شده و احساس امنیت خاطر نمایند. این وضعیت در جوامع در حال توسعه بیشتر مبتنی بر ظهور یک شخصیت کاریزما است اما تکیه صرف بر عنصر کاریزماتیک بدون توجه به جهتگیری‌ها و مطلوبات عمومی تأثیری کوتاه مدت بر جامعه دارد و شکاف‌های اجتماعی را به مرور

راهنمای اشتراک

گزارش

یک سال، ماهنامه گزارش را دریافت کنید.

لطفاً نکات ذیل را در نظر داشته باشید:

- ۱- فرم اشتراک را کامل و خوانا تکمیل کرده و کدپستی را حتماً قید فرمایید و همراه با برگ واریز وجه به نشانی دفتر مجله پست یا با نامبر ۸۸۸۳۲۳۶۱ ارسال نمایید.
- ۲- حق اشتراک را الف: به حساب جاری ۱۸۸۸/۱۰ بانک صادرات، شعبه گلزار، کد ۷۹۰ تهران (قابل واریز در همه شعب بانک صادرات به نام مجله گزارش واریز نمایید.
- ب: به حساب جاری مهر بانک کشاورزی شماره ۱۰۰۳۹۲۰۳۳۰۰۶ به نام ابوالقاسم گلبناف واریز نمایید و اصل فیش بانکی را همراه با برگ تکمیل شده اشتراک به نشانی تهران، صندوق پستی ۵۴۶۷ - ۱۴۱۵۵ ارسال فرمایید.
- ۳- کپی فیش بانکی را تا زمان دریافت نخستین شماره نگاه دارید.
- ۴- برای اشتراک خارج از کشور مبلغ ۱۰۰۰,۰۰۰ ریال به یکی از حساب‌های فوق واریز و قبض آنرا همراه با نشانی کامل به لاتین ارسال فرمایید.
- ۵- حق اشتراک یکساله برای مؤسسات دولتی ۲۰۰۰ تومان و برای بخش خصوصی ۱۰۰۰۰ تومان است و برای دانشجویان ۸۰۰۰ تومان است.
- ۶- در صورت هر گونه تغییر در نشانی، سریعاً دفتر ماهنامه گزارش را در جریان قرار دهید.

برگ اشتراک ماهنامه گزارش

نام:

--	--	--	--	--	--	--	--

نام خانوادگی:

--	--	--	--	--	--	--	--

نام شرکت یا مؤسسه:

--	--	--	--	--	--	--	--

شغل:

تحصیلات: سن:

نوع فعالیت:

درخواست اشتراک از شماره:

و تعداد مورد نیاز از هر شماره: نسخه

نشانی:

کدپستی: تلفن:

صندوق پستی:

نشانی مجله: تهران، صندوق پستی ۵۴۶۷ - ۱۴۱۵۵